

ЛЕВ ТОЛСТОЙ И АДИН БАЛУ - ЕПИСТОЛАРЕН ДИАЛОГ МЕЖДУ СЪМИШЛЕНИЦИ

М. Терзиева

LEO TOLSTOY AND ADIN BALLOU: AN EPISTOLARY DIALOGUE BETWEEN TWO MEN SHARING THE SAME VIEWS

М. Terzieva

E-mail: mater@abv.bg

ABSTRACT

Adin Ballou's ideas, which are still unknown for the general public in Bulgaria, were popularized by the great Russian writer Leo Tolstoy. Despite his differences with the American reformer, he established something rational, humane, and valuable for mankind in his work that had to be supported and applied in public practices.

Геният на славянството Лев Николаевич Толстой е известен не само с великолепните си художествени произведения, със създаването на учение, добило разпространение далеч зад пределите на неговата родина, с оригиналните си възгледи за науката, изкуството и педагогиката, но и с обширната си кореспонденция с учени, мислители, новатори и реформатори от различни националности. Това проличава от писмата на писателя с характер на обръщения - “Писмо до индуса”, “Писмо до китаеца”, “Писмо до полска жена”, “Писма към духоборите” [7]. Особено внимание той отделя на Новия свят, който според него предоставя на хората неограничени възможности за реализиране на мащабни по замисъл обществени начинания.

В известното си обръщение към американския народ от 21 юни 1901 година яснополяният мислител споменава имената на писатели и общественици, които според него са спомогнали за създаването на независимия и свободолюбив дух на тази млада нация: Бенжамин Франклин, Хариет Бичер Стоу, Уилям Харисън, Хенри Торо, Адин Балу и други.

Десетилетие по-рано в своя труд “Царството Божие е вътре в нас” (1891-1893), замислен първоначално като предисловие към току-що преведената от английски на руски език книга “Катехизис на несъпротивлението”, Лев Толстой дава висока оценка на нейния американски автор с

думите: “Борец за несъпротивление на зло-то, умрял неотдавна, проповядвал в продължение на 50 години това учение... Адин Балу в продължение на 50 години е писал и издавал книги преимуществено по въпроса за несъпротивлението на злото с насилие” [5].

Кой е проповедникът, ценен високо от основоположника на религиозно-философското учение, наречено толстоизъм? Адин Балу (1803-1890) е виден американски пацифист, считан от съвременниците си за апостол на новото време. Той става известен с присъединяването си към декларацията, изготвена от водача на американските аболиционисти У.Харисън (1838), която изповядва отрицание на насилието, защото това е израз на Божията воля, която възтържествува над антихуманното разбиране на злото да се отвърне със зло: “Ние не признаваме никакво човешко правителство. Ние признаваме само един Цар и Законодател, само един Съдия и Управител на човечеството. За наше отечество признаваме целия свят, за свои съотечественици признаваме цялото човечество. Ние обичаме родината си толкова, колкото обичаме и другите страни” [1, 2]. Пропоповедите на Адин Балу, публикувани в книгите му “Автобиография”, “Катехизис на несъпротивлението”(1846) и “Образец на практическото християнство”, са знаме на антимилитаристите по света в края на 19 и началото на 20 век. Възгледите му са формулирани по достъпен начин и понятни дори за политически неграмотните и

социално нечувствителните хора – **трябва да се въздържа от решения и постъпки, да не допускаме в живота си да попаднем под въздействието на сили, които биха нанесли вреда на човешкия разум, на човешкия дух и на телесните им обвивки.**

Адин Балу ратува за практическо приложение на идеите на Христос в живота, затова заедно със свои съмишленици – около тридесет на брой – решава да основе комуна за “съвместен братски живот” и търсене истинските измерения на християнското учение. Така през 1841 г. е създадена общината Hopedale близо до Бостън. Тази “миниатюрна християнска република” след десет години наброява 175 души от 36 семейства. Следвайки заветите на “великия месия на несъпротивлението”, колонистите изповядват в житейската си практика идеите за “всесилното превъзходство на доброто над злото, на истината над заблуждението, на правдата над неправдата, на любовта над ненавистта” [1, 2].

Тяхната община се поставя над щатските закони, не се нуждае от съдебна и военна защита. Тя се ръководи от собствени нравствено-религиозни основания и дава пример за толерантност и мирно съвместно съществуване, което я прави приемлива за ръководството на държавата и щата. В този “оазис на спокойствието” няма престъпление и бедност. Всички живеят в нови домове, земята се обработва с полагане на труд от всеки пълнолетен член на колонията. Построени са библиотека, училище, магазини. Общият капитал достига значителната за онова време сума от 90 000 долара. В специален параклис се провеждат религиозни събрания. Под ръководството на Адин Балу общината достига своя разцвет през 1854 г. Неговият ученик Л. Уилсън говори за последователите на “Образец на практическото християнство” като за представители на “практическо християнско движение”. В кореспонденцията на Л. Толстой с Адин Балу не е отделено достатъчно място на образователната политика на общината, но съдейки от нейните принципи, възпитанието е религиозно, а обучението има предимно практически характер – насочено е към овладяване на земеделието и занаятите.

Общината просъществува до 1857 година, когато най-богатите ѝ членове придобиват изключителното право на собственост върху

имушеството ѝ. Това не отказва Адин Балу от неговите идеи. Макар и с малобройни последователи, той продължава с перо в ръка да популяризира опита на Hopedale в поредица от около петдесет книги, брошури и статии [1, 2].

В библиотеката на Толстой в Ясна поляна се съхраняват някои от тях, които са доказателство за интереса на руския мислител към живота и делото на неговия съмишленик от Новия свят. След смъртта на американския пацифист известният му последовател Л. Уилсън публикува в списание “Арена” кореспонденцията между своя духовен учител и Лев Толстой. Тя позволява да се открие в този задочен диалог между двама души, разделени от хиляди километри разстояние, близостта във възгледите и уважението към различните мнения. Записките от дневниците на Адин Балу дават основание на Л. Уилсън да твърди, че интересът на основателя на Hopedale към творчеството на руския писател датира от 1886 година и е в унисон с религиозно-философските търсения на яснополянския мислител, намерили отчетлив израз в произведенията му, написани именно през 80-те години на 19 век.

Близостта между двамата става още по-доловима, когато читателят се запознава с “Автобиография”-та на Адин Балу; в предисловието към нея авторът споделя: “Аз не съм човек, чийто житейски спътник е успехът, по-скоро минавам за неудачник. И не защото моите усилия, принципи, идеали и планове бяха осъдителни и недостойни, а защото те изпревариха във времето условията и средствата, необходими за тяхното постигане. Моите надежди бяха твърде настойчиви и оптимистични; моята цел беше твърде висока за незабавна реализация и моят път беше помрачен от разочарование и печал”[5].

Усещането, че е изпреварил своето време в търсенето на истинските човешки ценности, не е чуждо и на Лев Толстой. То го сродява с неговия далечен, но духовно близък американски кореспондент, за да даде нови измерения на техния епистолярен диалог.

Книгите на Адин Балу имат трудна съдба в Русия в края на 19 и началото на 20 век. Първоначално в качеството си на негов личен секретар Л. Уилсън изпраща през юни 1889

г. брошурата му “Катехизис на християнското несъпротивление” на Л.Толстой и последният почти веднага отговаря на подателя, изказвайки се ласкаво за съдържанието на книгата, като не пропуска да отбележи и нюансите на различие във възгледите си по този въпрос. В началото на 1890 г. Адин Балу лично пише до Ясна поляна и отстоява аргумен-тирано своите разбирания. Преводът на Н.Страхов на “Катехизис на християнското несъпротивление”, направен през същата 1890 г., не е обнародван поради забрана на цензурата. Едва през 1908 г. Иван Иванович Горбунов-Посадов, който ръководи толстоисткото издателство “Посредник”, го публикува под заглавието “Учение за християнското несъпротивление на злото с насилие” и написва предисловие към него [5].

Част от благоприятните отзиви на Лев Толстой и неговите последователи за дейността на Адин Балу намират място на страниците на българското толстоистко списание “Ясна поляна”, издавано от Ценко Цветанов през периода 1922-1925 година в Ломския край. Ползвайки предимно изданието на Горбунов-Посадов, редакторът на “Ясна поляна” представя амери-канския пацифист на читателите си и публикува негови мисли, съзвучни с идеите за несъпротивлението на злото с насилие: “Не отвръщай на обидата с обида! Нека тези думи бъдат отличително правило в живота на всички бъдни времена! Нека те служат за компас в плаването по пътя на човешкото съвършенство до тогава, докато всичките хора, всичките правителства и всичките обществени закони постигнат пълна нравствена хармония с великата и проста заповед на Бога: Възлюби своя ближн, както самия себе си”[3].

На свой ред широката читателска аудитория у нас се запознава с фрагменти от трудовете на Адин Балу, включени в книгата на Лев Толстой “Кръг четива”, преведена на български език през 1928 г. от Димитър Подвързачов и включена в том 10 и 11 от събраните му съчинения. [6, 7, 8] Там се говори за “яснотата и красотата на изложението” на съчиненията на амери-канския пацифист, като твърдението е илюстрирано с примери от “Катехизис на несъпротивлението”. За България отказите от военна служба, започнали още от началото на

миналия век, са пацифистична тенденция, заслуга за която имат и толстоистите. Няколко десетилетия по-късно настъплението на фашизма кара съмишлениците на това учение да се влеят в редиците на антивоенните движения, да убеждават сънародниците си, че мирът е висше благо за човечеството. Те откликват на всички политически събития – войната в Абисиния, Гражданската война в Испания, началото на Втората световна война – с призови да се спрат кръвопролитията, държавите и народите да намерят общ език помежду си, за да не загиват невинни хора по бойните полета. Толстоисткото движение чрез идеята за несъпротивление на злото с насилие се превръща в коректив на официалната правителствена външна политика. Дори когато влиянието му в е отслабнало, а броят на привържениците му е символичен, то намира поле за вътрешни и международни изяви с дълбоко хуманен характер.

Заслужава си да се потърсят онези допирни точки между Адин Балу и Лев Толстой, които биха задълбочили този мисловен диалог, преодолел ограниченията на пространството и времето:

-Адин Балу въвежда аболиционизма в американската педагогическа наука като вид еволюционна стратегия и начин на мислене; педагогическите търсения на Толстой са еднакво продуктивни в две направления - педагогиката на анархизма и теорията за свободното развитие на личността;

...- Балу осъществява идеите си за съвместен братски живот в Hopedale; по данни на една от дъщерите му руският писател прави опит да организира християнска комуна в Ясна поляна, но съпругата му осуетява неговите намерения;

... – и двамата търсят баланса между нравствено-философските теории и социалната практика на индивида в един свят, който обаче в техните представи е тенденциозно идеализиран.

Това ни позволява да стигнем до следните обобщения:

1. Възгледите на Адин Балу, почти неизвестни за културната ни общественост през първите десетилетия на миналия век ,

биват популяризирани от големия руски писател Лев Толстой и неговите български последователи.

2. Въпреки разногласията си с американския реформатор, руският мислител открива в трудовете му рационалното, хуманното, общочовешкото, което заслужава да бъде подкрепяно и отстоявано в индивидуалния и обществения живот.

3. Идеите, защитавани от Адин Балю и Лев Толстой, днес намират своето естествено продължение в пацифизма, антирасизма и редица други демократични движения, вълнуващи радикално мислещите хора по света.

ЛИТЕРАТУРА

1. Алексеева Г. , *Лев Толстой и Эдин Балю о теории и практики непротивления*. – Яснополянский сборник, Тула, 1999.
2. Алексеева Г. , *Толстой и американские просветители XIX века*.- <http://home.tula.net/ltolstoy/>
3. Балю А., * * * – *Ясна поляна*, 1922, кн.1, с.11.
4. Балю А., *Два ножа*. - *Ясна поляна*, 1922, кн.1, с.11-12.
5. Горбунов-Посадов Ив. , – *Адин Балю*. – *Ясна поляна*, 1922, кн.1, с 9-11.
6. Толстой Л., *Кръг четива*, Т.10, Прев. от рус. Д.Подвързачов, С., 1928.
7. Толстой Л., *Кръг четива*. Т.11, Прев. от рус. Д.Подвързачов, С., 1928.
8. Л.Н.Толстой 1828-1910, *Биобиблиография*. С., НБКМ, 1979.
9. Терзиева М., *Животът и педагогическите идеи на Иван Горбунов-Посадов в толстоисткия периодичен печат в България*. – *Педагогика*, 2005, кн.12, с.94-99.

Справочник

Горбунов, Иван (1864-1940) – известен с псевдонима Посадов; застъпник на свободното възпитание, ръководител на толстоисткото издателство “Посредник”

Торо, Хенри Дейвид (1817 – 1862)– писател и философ, представител на американския трансцендентализъм. Високо ценен от Толстой. В България го превеждат привърженици на толстоизма като Д.Жечков и Хр. Досев

Уилсън, Луис (1858-1921) – пълното му име е Жилбер-Луис Уилсън; богослов по образование, съмишленик на Адин Балю

Харисън, Уилям (1805-1879) – учредител на Американското общество за борба против робството, привърженик на идеята за несъпротивление на злото с насилие; през 1838 г. в Бостън провъзгласява “основите, приети от членовете на обществото, основано за установяване на общ мир между хората”

Представена за печат на 01. 09. 2006 г.